

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

ТАСВИРИЙ САЪНАТНИ ЎҚИТИШ ЖАРАЁНИДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Султанов Х. Э.

Чирчиқ давлат педагогика университети

Марасулова И. М

Чирчиқ давлат педагогика университети

Таянч сўзлар: мустақил таълим, тасвирий санъат, касбий ва ижодий фаолият, амалий кўникмалар, ҳамкорлик, ижодкорлик, таълим дастурлари, таълим сифати

Ключевые слова: самостоятельное образование, изобразительное искусство, профессионально-творческая деятельность, практические навыки, сотрудничество, творчество, образовательные программы, качество образования.

Key words: independent education, fine arts, professional and creative activity, practical skills, cooperation, creativity, educational programs, quality of education.

Замонавий таълимда талабаларнинг мустақил таълим жараёнини ташкил этиш уларнинг касбий маҳорати ва ижодкорлигини ривожлантиришда муҳим ўрин тутди. Айниқса, педагог-рассом мутахассислиги бўйича таҳсил оладиган талабаларнинг мустақил иш фаолиятини ташкил этиш катта аҳамиятга эга. Чунки тасвирий санъатни ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари мавжуд бўлиб, бу соҳада рақобатга чидамли кадр тайёрлаш учун ҳам илмий-педагогик ҳам ижодий кўникмаларини ривожлантириш керак. Бунинг учун жуда кўп вақт талаб қилинадиган жараён. Талабаларни мустақил таълимга фаоллаштирмасдан туриб, олдинга қўйилган мақсадга фақат аудиториядаги машғулотлар давомида эришиш мумкин эмас. Ҳозирги кунда талабаларни мустақил таълимга йўналтириш механизмларини ишлаб чиқиш барча соҳалар қатори тасвирий санъатда ҳам долзарб муаммолардан бири бўлиб турибди.

Президентимизнинг Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизими-ни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида Фармонида талабаларда мустақил таълим олиш, танқидий ва ижодий фикрлаш, тизимли таҳлил қилиш, ўқув жараёнини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш масалаларига катта эътибор қаратилганлигини кўрамыз. Мустақил таълимни ташкил этиш мавзусида жуда кўплаб тадқиқотлар қилинган. Хорижий олимлардан М.А. Фёдорова мустақил таъ-

лимни шакллантиришда назарий ва методик таъминлашга бағишланган ўз тадқиқотларида мустақил таълимни ушбу фаолият компетенциясини шакллантиришнинг меъёрий мазмунини белгиловчи таълим компетенцияларидан бири сифатида кўриб чиқиш таклифини беради.

Маҳаллий тадқиқотчилардан М.Ғ. Келдиёрова талабалар мустақил фикрлашини ривожлантириш омили сифатида таъкидлар экан мустақил таълим топшириқларини талабаларнинг мантикий фикрлаши ва ижодкорлигини оширишига йўналтирадиган шаклда ишлаб чиқиш керак деган фикрни айтади. Дарҳақиқат мустақил таълим талабалардаги ижодкорлик кўникмаларининг ривожланишига ижобий таъсир кўрсатади. Ушбу мақолада биз тасвирий санъат соҳасида таълим олаётган талабаларнинг касбий ўсиши ва ижодий ривожланишига ёрдам берадиган мустақил таълимни ташкил этиш бўйича амалий ёндашувлар ва тавсияларни кўриб чиқамиз.

1. Тасвирий санъатда мустақил таълимни ташкил этиш:

- Дастурнинг таълим мақсадларига мос келадиган мустақил ишнинг мақсад ва вазифаларини аниқлаш.
- талабаларнинг касбий маҳоратини ва ижодий фикрлашни ривожлантиришни рағбатлантириш.
- талабаларнинг мустақил ишга нисбатан фаоллиги ва ташаббусини қўллаб-қувватлаш.

2. Мустақил таълимни амалга ошириш учун муҳит ва керакли ресурсларни ташкил этиш:

- мустақил иш учун зарур материаллар ва воситалар мавжудлиги ва улардан фойдаланиш имкониятини таъминлаш.
- талабалар учун қулай ва билимларни ўзлаштиришга илҳомлантирувчи муҳит яратиш.
- ижодий лойиҳалар учун замонавий технологиялар ва дастурий таъминотлардан фойдаланиш имкониятини таъминлаш.

3. Талабалар билан индивидуал ишлаш ва ташаббусларини қўллаб-қувватлаш:

- мустақил таълимни ташкил этишда талабаларнинг индивидуал талаб ва қизиқишларини ҳисобга олиш.
- талабаларнинг мустақил ишлаш жараёнида ёрдам ва маслаҳатлар бериш.
- талабалар тараққиёти ва ривожланишини баҳолаш мақсадида фикр-мулоҳазалар ва таклифларини ўрганиш учун мунтазам учрашувлар ташкил қилиш.

4. Жамоадаги ўзаро таъсирни рағбатлантириш:

- талабалар ўртасида ўзаро ҳамкорлик ва тажриба алмашишни рағбатлантириш учун гуруҳ лойиҳалари ва ҳамкорликни ташкил қилиш.
- бошқа талабалар ижоди ва ўз ишларини муҳокама қилиш ҳамда танқид қилиш имкониятини яратинг.
- талаба-педагог-олим-ижодкор рассом тизимида ҳамкорликдаги илмий-тадқиқот ва ижодкорликни рағбатлантириш.

Мана шундай ташкил этилган мустақил таълим жараёнида талабалар касбий-ижодий фаолиятга йўналтиради. Талаба иқтидорига қараб ўз келажаги учун илмий-тадқиқот, педагогик, ижодий, маънавий-маърифий ва ташкилий йўналишлар бўйича мақсадни аниқлаштириб олади. Бу билан ўқитувчининг талаба билан ишлаш диапазони қисқаради, фикр алмашиш учун имкониятлари кенгаяди, таълим бериш жараёни осонлашади. Мустақил изланиш, янги материалларни ўзлаштириш, инновацион ғоялар устида ишлаш, ўз фикрини бошқаларга етказишга интилиш орқали талабалардаги касбий маҳорати шаклланади, мустақил ишга нисбатан фаоллиги ва ижодий фаолияти рағбатлантирилади. Таълимни ривожлантириш, ижодий экспериментларга оид ташаббуслари қўллаб-қувватланади.

Бунинг учун аввало, талабалар мустақил шуғулланишлари учун зарур материаллар ва керакли воситалар билан таъминлаш ҳамда талабаларнинг улардан фойдаланиши учун имконияти яратиш керак. Мустақил фаолият учун қулай мана шундай муҳит ўзлари учун қизиқарли билимларни ўзлаштиришга илҳомлантиради. Турли ижодий лойиҳалар устида ишлаш жараёнида замонавий технологиялар ва дастурий таъминотлардан фойдаланиш имконияти уларнинг фаоллигини оширади. Талабаларнинг индивидуал талаб ва қизиқишларини ҳисобга олган ҳолда мустақил таълимни ташкил яхши натижалар беради. Бунда албатта, ўқитувчи томонидан керакли ёрдам ва маслаҳатлар бериш муаммонинг ечимини топишга қийналган пайтларида талабаларга ишни давом эттириш учун моитивация беради. Фаолиятдаги ўзгариш ва ривожланишини баҳолаш мақсадида ташкил этилган учрашувлар талабалардаги фикр-мулоҳазалар ва таклифларини ўрганишга хизмат қилади.

Жамоа бўлиб янги лойиҳалар устида ишлаш асосида ўзаро ҳамкорлик кўникмалари шаклланади ва ўзаро тажриба алмашиши рағбатлантирилади. Талабаларнинг ижодий ишлари, лойиҳалар бўйича тақдимотларни муҳокама қилиш, бошқалар иши ва ўз ишларига нисбатан танқидий мулоҳазалар билдиришга имконият яратиш орқали хатосини тушуниб етиш, таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантирилади. Талабаларнинг тажрибали педагоглар, илмий-тадқиқот олиб бораётган олимлар ва таниқли ижодкор рассомлар билан учрашувларини ташкил этиш улардаги илмий-тадқиқот ва

ижодкорликка нисбатан рағбатлантиришга хизмат қилади. Мустақил таълимга йўналтириш талабаларнинг педагогик, ижодий, маънавий-маърифий ва ташкилий фаолият бўйича лаёқатини аниқлашга қаратилган яхлит ёндашув ва уларнинг қизиқишларини ҳар томонлама синчиклаб ўрганишни талаб қилади. Талабанинг қобилиятини аниқлашнинг бир неча усуллари мавжуд:

1. Педагогик фаолият:

- талабанинг методика дарси ва тўғараклардаги ўқитувчи ва устоз сифатида ўз тенгдошлари ва талабалар билан мулоқот фаолиятини кузатиш. Уларнинг тушунтириш, бошқаларга ўз фикрини аниқ етказиш, ишланмаларини бошқаларга тақдимот қила олиш малакасини баҳолаш.
- педагогик тайёргарлиги, дарс ёки тўғарак машғулотларини режалаштириш, ўқув материалларини ишлаб чиқиш ва рағбатлантирувчи ўқув муҳитини яратиш.

2. Ижодий фаолият:

- талабалар ижодий ишларини таҳлил қилиш ва баҳолаш, шу жумладан техник маҳорати, ғоянинг ўзига хослиги ва ифодалилиги.
- уларнинг ижодий ишлаш жараёнини таҳлил қилиш ва муҳокама қилиш, шу жумладан тадқиқот ишлари, ижодий фикрлаши ва кутилмаган вазиятларда муаммоларни ҳал қилиш лаёқати.

3. Маънавий-маърифий фаолият:

- маънавий-маърифий соҳадаги фаоллиги, жамиятдаги ижтимоий ўзгаришларга нисбатан ўз фикрига эгалиги.
- миллий қадриятларга нисбатан муносабати, воқелик ҳақидаги фикри ва унинг интеллектуал мазмунни бошқаларга етказиш қобилиятини баҳолаш.

4. Ташкилий фаолият:

- талабаларнинг кўргазмалар, тадбирлар ва бошқа бадий лойиҳаларни режалаштириш, мувофиқлаштириш ва ташкил этиш қобилиятини кузатиш.
- коммуникатив кўникмалар, жамоада ўзини тутиши, етакчилик қобилиятларини баҳолаш.

Бу жиҳатларнинг ҳар бири бўйича талабаларнинг қизиқишини баҳолаш учун тизимли кузатиш, ишларини таҳлил қилиш ва бевосита мулоқотни тақозо этади. Ҳар хил усуллари бирлаштири, турли соҳаларда талабаларнинг қобилиятлари ҳақида тўлиқ тасаввурга эга бўлишга ёрдам беради. Қобилиятлари ва лаёқатларини синчиклаб ўрганиш, талабалар билан ишлашни осонлаштиради. Тўғри қўйилган мақсад албатта, ўз натижасини

беради. Талабаларда мустақил таълим олиш, танқидий ва ижодий фикрлаш, тизимли таҳлил қилиш, ўқув жараёнида амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш уларнинг касбий ва ижодий жиҳатдан фаоллашишига сабаб бўлади.

Хулоса: тасвирий санъатни ўқитиш соҳасида мустақил таълим жараёнини ташкил этиш орқали талабалар касбий ва ижодий фаолиятга йўналтирилади. Мустақил таълим уларнинг истеъдодларни юзага чиқариш ва ушбу соҳада юқори малакали мутахассисларни шакллантириш имконини берувчи истикболли ёндашув ҳисобланади.

Ушбу ёндашувнинг кейинги тадқиқотларда такомиллаштирилиши ва амалиётга татбиқ этилиши тасвирий санъат соҳасида талабаларни фаоллаштириш ва касбий фаолиятга тайёрлаш жараёнини оптималлаштиришга ёрдам беради.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сон
2. Abduvoitovich, B. D. (2023). Tasviriy san'atda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati. So'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi, 6(4), 54-58.
3. Байметов, Б. Б., Собиров, С. Т., & Исматов, У. Ш. (2019). Проблемы профессиональнопедагогической подготовки учителей изобразительного искусства. Вестник науки, 1(7), 63-66.
4. Бердиев, Д. А. (2023). Кластер ҳамкорлигида ташкил этилган тасвирий санъат тўғаракларнинг таълим-тарбия соҳасидаги аҳамияти. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 2(15), 13-18.
5. Eraliyevich, S. H. (2021). Shaping Students's Spiritual Worldviews Through Fine Arts. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 3(05), 79-86.
6. Eralievich, S. K. (2020). The importance of a cluster in achieving efficiency of educational quality. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(11).
7. Имоматова, У. М. (2023, March). Композицияда эскиз бажариш орқали бадиий тасаввурни ошириш. In International scientific research conference (Vol. 1, No. 12, pp. 13-17).
8. Келдиёрова М.Ғ. Мустақил таълимни самарали ташкил қилиш талабалар мустақил фикрлашини ривожлантириш омили сифатида // Замонавий таълим / Современное образование -2022, № 4. (113) -41-49 б.
9. Султанов, Х. Э. (2023). Zamonaviy ta'limda tasviriy san'atni o'qitish muammolari. Innovative developments and research in education, 2(15), 7-12.
10. Федорова М.А. Теория и методическое обеспечение формирования учебной самостоятельной деятельности студентов в вузе: дис.... д-ра пед. наук/ М. А. Федорова. - Орел, 2011. - 342 с.

РЕЗЮМЕ

Мақолада тасвирий санъатни ўқитиш соҳасида мустақил таълимни ташкил этиш орқали талабаларни касбий ва ижодий фаолиятга йўналтириш имкониятлари ёритиб берилди.

РЕЗЮМЕ

В статье освещаются возможности направления студентов на профессиональную и творческую деятельность путем организации самостоятельного образования в сфере обучения изобразительному искусству.

SUMMARY

The article highlights the possibilities of directing students to professional and creative activities by organizing independent education in the field of teaching fine arts.